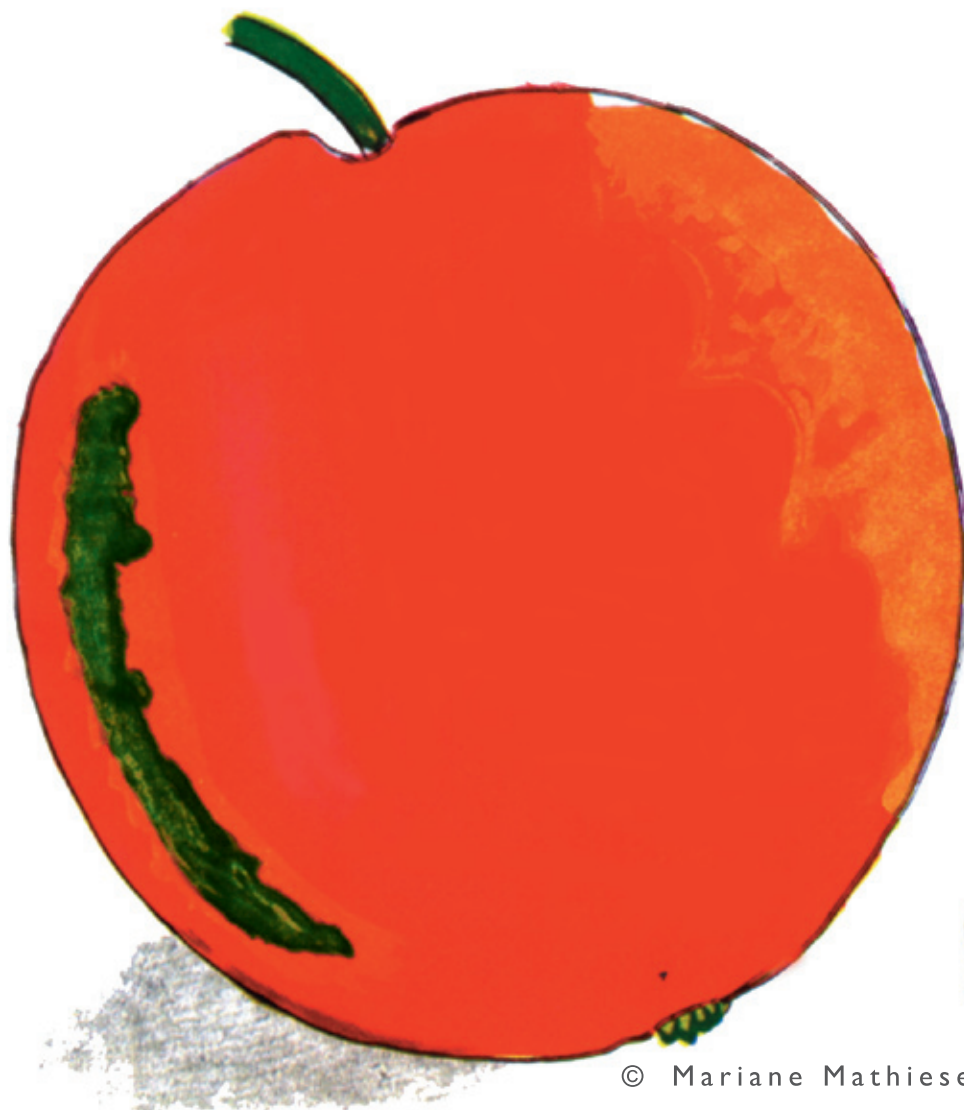

Årsberetning 2009

© Mariane Mathiesen

center for børnelitteratur

Årsberetning 2009

Center for Børnelitteratur

Forord

Hermed Center for Børnelitteratur's årsberetning for 2009. Beretningen udgives dels i en trykt udgave vedlagt tidsskriftet *Skolebiblioteket*, dels i en elektronisk udgave, der kan downloades via centerets hjemmeside www.cfb.dk. Den trykte udgave består af selve beretningsdelen samt et fagligt indlæg, der i år omhandler ph.d.-stipendiat Frederikke Winthers ph.d.-projekt om formidling af børnelitteratur i et retorisk perspektiv. I den elektroniske udgave suppleres beretningen bl.a. med en liste over bøger og artikler publiceret af ansatte på centeret i 2009.

Nina Christensen, centerleder, marts 2010

Indledning

Center for Børnelitteratur fik ved sin oprettelse i 1998 fire opgaver: At forske i børnelitteratur, at formidle viden om børnelitteratur, at bidrage til udbygningen af samlingen af national og international børnelitteratur og tilgrænsende litteratur på Danmarks Pædagogiske Bibliotek samt at drive en Forfatterskole for børnelitteratur. Disse opgaver har årene igen-

nem været omdrejningspunkt for mange drøftelser, og i marts 2009 underskrev Danmarks Pædagogiske Universitetsskoles dekan Lars Qvortrup og Nina Christensen en aftale, hvori centerets aktiviteter og økonomiske ramme i perioden 2009-2011 blev udførligt beskrevet. Aftalen var dels et resultat af interne overvejelser blandt centerets ansatte og det rådgivende udvalg, dels et resultat af forhandlinger mellem centerleder og dekan. Aftalen indebar en forøgelse af centerets aktiviteter i forhold til forskning og undervisning og en forventning om øget erhvervelse af eksterne midler. Samtidig var det en forudsætning for aftalen, at Center for Børnelitteratur institutionelt knyttedes til Institut for Didaktik. Samarbejdet mellem Institut for Didaktik og Center for Børnelitteratur blev nærmere beskrevet i en aftale mellem institutleder Martin Bayer og Nina Christensen.

Forskning

På forskningsområdet blev det i aftalen indledningsvist angivet, at centerets forskning i 2009-2011 skal afspejle en udvidelse af genstandsfeltet på følgende områder:

- fra at se børnelitteratur som tæt knyttet til bogmediet og skønlitteraturen til at inddrage et bredere tekstbegreb, der fx også inkluderer lydbøger, fagbøger og medier knyttet til børnelitteraturen,
- fra at se børnelitteratur ud fra en modsætning mellem en pædagogisk og en æstetisk tilgang mod i højere grad at betragte børnelitteraturen i et dannelsesperspektiv,
- fra at se børnelitteratur i et overordnet nationalt, dansksproget perspektiv mod at betragte børnelitteraturen i et "verdenslitterært" perspektiv, og herunder inddrage undersøgelser af beskrivelser af identitet i en nutidig, multikulturel, globaliseret verden,
- fra primært at undersøge skønlitterære værker mod i højere grad at inkludere undersøgelser af formidlings- og undervisningspraksis i og omkring børnelitteratur.

Centerets forskning har hidtil primært fokuseret på skønlitteratur for børn, men man ser i dag en stærk tendens til en udviskning af grænserne mellem fag- og skønlitteratur og mellem elektroniske og trykte medier. Udvidelsen af genstandsfeltet afspejledes i lektor Anna Karlskov Skyggebjergs forskningsprojekt vedrørende fagbogen for børn. Et bredere litteraturbegreb betyder ikke, at der ikke stadig vil blive forsket i skønlitteratur for børn i bogform, som det fx gøres i den undersøgelse af nutidig dansk lyrik for børn og dennes placering i en æstetikteoretisk og børnelitteraturteoretisk sammenhæng, som pt. er under udarbejdelse af ph.d.-stipendiat Line Beck Rasmussen. Refleksioner over forholdet mellem skøn- og faglitteratur og mellem børnelitteratur både som kilde til viden og som udgangspunkt for æstetiske erfaringer er udgangspunktet for lektor Nina Christensens forskningsprojekt om 1700-tallets børnelitteratur og børnelitteraturen i dag. Center for Børnelitteratur's forskning skal bidrage til at levere do-

kumentation inden for sit område. Børns læsevaner er et væsentligt område, der har offentlighedens store interesse. Torben Weinreich og Anette Øster (tidl. Steffensen) udarbejdede i 2000 og 2001 undersøgelser af henholdsvis de 9-12-årige og de 14-15-åriges læsevaner, og det har længe været et ønske at videreføre disse undersøgelser. Der blev derfor i 2009 opslået et ph.d.-stipendium, hvor det i opslaget hed, at projektet skulle tage udgangspunkt i en videreførelse af den seneste læsevaneundersøgelse af de 9-12-åriges læsevaner, men at der også skulle beskrives et selvstændigt projekt i forlængelse af undersøgelsen. Stine Reinholdt Hansen blev ansat til at udarbejde et projekt, der overordnet set skal undersøge forbindelsen mellem børns valg af bøger til fritidslæsning og deres læsning i skolesammenhæng. Selve læsevaneundersøgelsen gennemføres i marts 2010.

Det har længe været et ønske, at centeret også kunne bidrage med forskningsbaseret viden om formidling af børnelitteratur. Med støtte fra Styrelsen for Bibliotek og Medier blev der pr. 1. januar 2009 ansat endnu en ph.d.-stipendiat, cand.mag. i retorik Frederikke Winther, hvis ph.d.-projekt skal indeholde en undersøgelse af det litteraturformidlende projekt Bogstart, hvor bibliotekarer formidler bogpakker til 0-3-årige børn i udsatte boligområder. Projektet forventes desuden at bidrage med viden om, hvorvidt retorisk teori og analyse kan bidrage til en større forståelse for bibliotekarens arbejde som formidler. Med dette projekt bevæger centeret

sig også ind på et område, som det længe har været et ønske at prioritere højere, nemlig litteraturen for de helt små børn.

Til sidst skal det vedrørende forskningen nævnes, at Anette Øster i februar 2009 forsvarede sin ph.d.-afhandling med titlen *Dansk børnelitteraturhistorieskrivning. En undersøgelse af danske børnelitteraturhistorier 1942 til 2006*. Anette Øster blev dermed den tredje ph.d., der er uddannet ved Center for Børnelitteratur.

Anette Øster, ph.d.-forsvar 24.2.2009

Forskningsformidling og undervisning

Det er en grundtanke i forhold til Center for Børnelitteratur, at der skal være en tæt forbindelse mellem forskning og formidling. Centeret prioriterer at undervise på højest mulige niveau, dvs. på kompetencegivende uddannelser, hvor formidlere kan kvalificeres til at undervise andre formidlere. Det var derfor en stor tilfredsstillelse, at master i børnelitteratur blev oprettet i efteråret 2009 med 11 studerende. Antallet svarer til optaget på lignende uddannelser i udlandet fx på masteruddannelsen i børnelit-

teratur ved University of Newcastle. På masterområdet samarbejder centerets undervisere med underviserne på DPU's masteruddannelse i læse- og skivedidaktik, således at nogle timer på de to uddannelser samlæses. Det bliver også prioriteret, at centerets forskere underviser på DPU's kandidatuddannelse i didaktik med særligt henblik på dansk, og det skete i relativt stort omfang i efteråret 2009. Samarbejdet med de danskfaglige forskere på Institut for Didaktik på DPU og på Nordisk Institut ved Det Humanistiske Fakultet på Aarhus Universitet kom desuden til udtryk i et 2-dages seminar om litteraturpædagogik på DPU under titlen: "At udvikle sig som litteraturlæser. Hvorfor og hvordan?".

Som noget nyt udbød centeret to såkaldte inspirationskurser for formidlere, hvor kursisterne blev introduceret til ny viden om henholdsvis litteratur for de 4-9-årige og de 9-12-årige. Kurserne indbefattede hver 12 lektioner fordelt over fire dage, og de udbydes også i 2010.

I 2008 udgav Styrelsen for Bibliotek og Medier rapporten *Fremtidens biblioteksbetjening af børn*. Rapporten angav bl.a., at bibliotekarer, der formidler til børn, havde behov for efteruddannelse. DPU blev bedt om at samarbejde med Syddansk Universitet og Danmarks Biblioteksskole om at sammensætte et kursustilbud. Center for Børnelitteratur stod for den tredjedel af kurset, der bl.a. omhandlede tekster for børn, disses samspil med andre medier og formidling af børnelitteratur. Kursets øvrige to moduler omhandlede henholdsvis bibliotekets

rolle i dag og elektroniske medier for børn på biblioteket. Kursusforløbet blev gennemført 4 steder i landet for i alt omkring 100 kursister.

Forskningsformidling er desuden en integreret del af centerets virke bl.a. gennem publicering i danske og internationale tidsskrifter, løbende kontakt til skrevne og elektroniske medier, foredrag i en lang række formidlende sammenhænge, afholdelse af seminarer og gennem centerets skriftserie. I 2009 blev der afholdt to forskningsformidlende seminarer: "Aktuel børnelitteraturforskning" i samarbejde med Dansk Lærereforenings sektion for videregående uddannelse og "De små læser" i samarbejde med University College Copenhagen, pædagoguddannelsen i Nordsjælland.

Formidling gennem biblioteket

Centerets opgaver i forhold til biblioteket er fastlagt i aftale med Danmarks Pædagogiske Bibliotek. Centerets bibliotekarer indkøber eller får gennem donationer al børnelitteratur udgivet på dansk. Desuden indkøbes dansk og international faglitteratur på området samt en lang række fagtidsskrifter.

Årets produktion af børnelitteratur er løbende tilgængelig i centerlokalet.

I udgivelsesåret kan bøgerne ikke hjemlånes, men efterfølgende kan de udlånes til studiebrug. Årets produktion udstilles også i forbindelse med det årlige seminar "Status over børnelitteraturen", som i 2009 havde indlæg af bl.a. den norske illustratør og forfatter Stian Hole og

Fernisering på Den Frie 7.8.2009, i forgrunden Nina Christensen og Christian Glenstrup

professor ved Syddansk Universitet Kirsten Drotner.

I centerlokalet udstilles også aktuel faglitteratur, seneste numre af forskellige danske og udenlandske tidsskrifter ligesom besøgende kan benytte sig af en håndbogs-samling inden for området. Derudover kan man, gerne efter aftale, få hjælp til litteratursøgning af centerets bibliotekarer. Internatio-

Kirsten Bystrup, statusseminar 24.1.2009

nale forskere på studieophold og studerende på DPU's uddannelser, Danmarks Biblioteksskole og læreruddannelsen er blandt de mest hyppige brugere.

Indkøb af faglitteratur formidles løbende gennem lister på centerets hjemmeside, www.cfb.dk. Her formidles også nyheder fra centeret, oplysninger om arrangementer, udgivelser og meget andet. Ønsker man løbende oplysninger om aktiviteter på centeret kan man tilmelde sig et elektronisk nyhedsbrev via www.dpu.dk, hvor man blandt flere nyhedskategorier kan vælge børnelitteratur.

I 2009 modtog Danmarks Pædagogiske Bibliotek en meget stor samling af såkaldte anskuelsestavler fra det nu nedlagte Dansk Skolemuseum. Et samarbejde mellem DPU og Den Frie Udstillingsbygning muliggjorde en udstilling med omkring 650 tavler på Den Frie i august 2009. Anskuelsestavlerne blev brugt i danske skoler fra omkring år 1900 og frem, og der er tæt forbindelse mellem produktion af fagbilledbøger for børn og anskuelsestavler. Denne historiske udvikling beskrev Nina Christensen og Anna Karlskov Skyggebjerg i en tekst, som indgik i udstillingens katalog.

Forfatterskolen

På Forfatterskolen for Børnelitteratur fortsatte det hold, som var startet i september 2008, med et kort-tekst-forløb med bl.a. eventyr og fortællende digte i skolens forårssemester, afsluttende med gennemgang af de 12 elevers billedbogstekster i juni. Et forlag antog

Bogudstilling, Forfatterskolen for Børnelitteratur 10 år, 10.9.2009

efterfølgende en af elevernes billedbogstekster til udgivelse i 2010. Fra september var der fokus på romanen som genre, konkret belyst gennem brevroman, fantasy, krimi og den historiske roman, hvorefter eleverne selv gik i gang med at skrive en roman.

I september fyldte Forfatterskolen for Børnelitteratur 10 år. Det blev fejret i DPU's festsal, hvor 120 mennesker blev budt på faglige indlæg, paneldebat, digtshow, elevoplæsning og til sidst Kim Fupz Aakesons "10 bud til børnebogs-forfattere", som i dag findes på hjemmesiden.

2009 blev også året, hvor en tidligere elev for første gang fik en pris for en roman, påbegyndt i skolens ro-

manforløb. Ronnie Andersen modtog som den første debutant nogensinde Kommunernes Skolebiblioteksfor- enings Forfatterpris for ungdomsromanen *Date med en engel*.

I årets løb blev der etableret et formaliseret samarbejde med Forfatter- uddannelsen i Oslo, tilknyttet Norsk Barnebokinstitutt, med henblik på gensidig erfaringsudveksling, samt - om muligt - afholdelse af fælles seminarer for eleverne i Norge og Danmark.

Administration og ledelse

Center for Børnelitteratur ledes af en centerleder, der ansættes af DPU's dekan. Centerlederen har ansvar for forskningsledelse, personaleledelse,

tilrettelæggelse af formidlings- og uddannelsesaktiviteter samt økonomisk ansvar for centerets aktiviteter i henhold til handlingsplan og budget.

Den daglige administration af økonomi, personalesager, seminar- og kursusaktiviteter, samt administration af forfatterskolen varetages af centerets administrative medarbejder Jane Kjellin i tæt samarbejde med centerlederen.

Det administrative område var i 2009 i høj grad præget af, at Aarhus Universitet igangsatte en administrativ reform, der bl.a. medførte en række omfattende systemændringer og ændringer af administrative processer, som også omfattede Center for Børnelitteratur, særligt på økonomiområdet. Formålet er på sigt en forenkling og strømlining af de administrative processer på Aarhus Universitet som helhed.

Økonomi

Den økonomiske ramme for centerets udgifter var i 2009 samlet set, jf. aftalen med DPU's dekan, et budget på kr. 3.600.000, hvoraf lønudgifter udgjorde omkring kr. 3.200.000 og driftsudgifter de øvrige ca. kr. 400.000. Tidligere års rammebevillinger blev i 2009 erstattet af en ny budget-model, gældende for hele DPU. Modellen tilskynder størst mulig egenfinansiering, men sikrer samtidig en grundbevilling, sammensat ud fra forskellige kriterier (lønsom, antallet af VIP'er, ph.d.-studerende osv.) Grundbevillingen blev i centerets tilfælde beregnet til kr. 1.003.000. Til finansiering af de samlede udgifter i øvrigt budgetterede centeret med kr. 396.000 som

Lagkage, Forfatterskolen for Børnelitteratur 10 år, 10.9.2009

samlede indtægter ved kurser, seminarer og eksternt finansieret forskning og kr. 395.000 som indtægter ved undervisning på DPU's uddannelser. Til dækning af de resterende udgifter, kr. 1.806.000 budgetteredes med midler fra dekanens pulje.

Det endelige regnskab foreligger endnu ikke, men centerets indtægter ved kurser og seminarer har været højere end forventet og driftsudgifterne lavere, så det forventes, at centeret har trukket mindre på dekanens pulje end oprindelig beregnet.

DPU og Aarhus Universitet

Center for Børnelitteraturs institutionelle tilknytning har siden oprettelsen været præget af hyppige forandringer. Da Center for Børnelitteratur blev oprettet i 1998 var det som en selvstændig enhed med egne vedtægter og egen bestyrelse beliggende på det daværende Danmarks Lærerhøjskole. I juli 2000 nedlagdes Danmarks Lærerhøjskole og Danmarks Pædagogiske Universitet (DPU) blev oprettet. I 2005 overgik DPU til den ny universitetslov, og centerets vedtægtsbestemte opgaver blev skrevet ind i DPU's

vedtægter. I 2007 fusionerede DPU med Aarhus Universitet og overgik dermed til at være en fakultetsliggende enhed ved AU. Som resultat af den samtidige strukturreform på det nye DPU blev Center for Børnelitteratur knyttet til Institut for Didaktik. Alt tyder på, at centeret også fremover vil blive påvirket af institutionelle ændringer på universitetsområdet.

Personalet i 2009

Følgende har været ansat ved Center for Børnelitteratur i 2009:

- Kirsten Bystrup, bibliotekar
- Nina Christensen, lektor og centerleder
- Marie Frederiksen, bibliotekar
- Stine Reinholdt Hansen, ph.d.-stipendiat (fra 1.12.2009)
- Jane Kjellin, sekretær
- Line Beck Rasmussen, ph.d.-stipendiat
- Anna Karlskov Skyggebjerg, lektor
- Frederikke Winther, ph.d.-stipendiat (fra 1.1.2009)

Rådgivende udvalg for Center for Børnelitteratur

I 2009 bestod udvalget af: Carl Christian Rasmussen, (formand),

formand for og indstillet af Danmarks Skolebibliotekarer

- Karin Esmann Knudsen, lektor ved Syddansk Universitet, udpeget af dekan Lars Qvortrup.
- Karin Larsen, indstillet af Amtscentrene for Undervisning, pr. 23.10.2009 afløst af Bent Nygaard efter indstilling af Foreningen af Centre for Undervisningsmidler i Danmark
- Maria Nikolajeva, professor ved University of Cambridge, Faculty of Education
- Henrik Nilaus, indstillet af Dansk Forfatterforening
- Jens Raahauge, formand for Daneklærerforeningens Folkeskolesektion, indstillet af Daneklærerforeningen
- Tove Roed, lektor ved og indstillet af Danmarks Biblioteksskole
- Anna Karlskov Skyggebjerg, lektor ved Center for Børnelitteratur, indstillet af medarbejderne ved Center for Børnelitteratur.

Derudover deltager overbibliotekar ved Danmarks Pædagogiske Bibliotek Jens Bennedsen samt leder af Center for Børnelitteratur Nina Christensen i udvalgets møder.

**Fagligt indlæg:
Ph.d.-projekt om formidling
af børnelitteratur i et retorisk
perspektiv**

Af ph.d.-stipendiat *Frederikke Winther*

Litteraturformidling ses ofte inddraget som et af flere relevante forskningsmæssige perspektiver på børnelitteraturen, men endnu er der ikke

Frederikke Winther

gennemført projekter med formidling af børnelitteratur som det centrale omdrejningspunkt. Hvilke overvejelser gør litteraturformidlerne sig om, hvad børnelitteratur er, hvad børnelitteratur gør, og hvilke bøger børn skal have? Og hvilken betydning har formidlingen for fremstillingen og oplevelsen af børnelitteratur? Sammenhænge mellem litteraturforståelse, litteraturformidling og litteraturoplevelse kan undersøges og beskrives gennem retoriske studier af børnelitterær formidlingspraksis, herunder hvilke kvalitetskriterier og vurderingsparametre der ligger bag en given formidling, og hvordan formidlingen gennemføres i praksis. Hensigten med mit ph.d.-projekt er gennem et formidlingsfagligt perspektiv at bringe formidlerens retoriske indsats i centrum og dermed belyse, dels hvordan formidling kan udfolde sig i praksis, dels hvordan formidlingen bidrager til og påvirker opfattelser og anvendelser af børnelitteratur. Afhandlingen definerer litteraturformidling som sociale, intentionelle og situationelle handlinger, hvorfor undersøgelsen anlægger et blik på litteraturformidling som en individuel praksis, som udfolder sig i et

dynamisk samspil mellem hensigter, hensyn og holdninger i forhold til børn, i forhold til litteratur og i forhold til den givne situation og sammenhæng.

Ph.d.-projektet baseres på et empirisk studie af praksis blandt godt 50 professionelle litteraturformidlere, tilknyttet formidlingsprogrammet Bogstart, som er et nyt offentligt finansieret litteraturformidlingsprojekt, iværksat af Styrelsen for Bibliotek og Medier i perioden 2009-2012. Med Bogstart forventes det at mere end 5000 småbørnsfamilier vil modtage op til 4 gratis bogpakker, som uddeles fra børnebiblioteker i udvalgte, socialt udsatte områder spredt over hele Danmark. Hensigten med Bogstart er at sikre at små børn i alderen 0-4 år har adgang til bøger i hjemmet og dermed mulighed for så tidligt som muligt at få erfaring med og glæde af børnelitteratur. I det empiriske studie vil der blive lagt særlig vægt på formidlingen af de to første pakker, som uddeles til familierne, når børnene er hhv. ½ og 1 år gamle. Disse pakker formidles under besøg i hjemmene, hvor Bogstartsformidlerne, udover at overrække bogpakkerne, forventes at tage en uformel snak med barnets forældre om fordelene ved at læse bøger for deres børn.

At netop disse hjemmebesøg er interessante at undersøge i et retorisk perspektiv, skyldes flere forhold. Disse formidlingssituationer er en helt ny udfordring for formidlerne, hvilket kan medføre en skærpet bevidsthed om og måske nye overvejelser i det formidlende arbejde, når den eksisterende viden om og erfaringer med børn og børnelitteratur skal omsættes til handling i en formidlingspraksis uden for biblio-

teksrummet. En undersøgelse af formidlingsaktiviteten under Bogstart vil således kunne redegøre for dels den eksisterende viden og erfaring, dels den nye indsigt, erfaring og de metoder, de nye formidlingsmæssige udfordringer vil bringe med sig.

Et andet forhold, som gør hjemmebesøgene retorisk interessante, er, at når litteraturformidlingen foregår uden for formelle og institutionelle rammer, vil det personlige møde mellem formidler og modtager have særlig stor betydning for måden, litteraturen formidles og modtages på. Bogstartsformidlerne skal i det opsøgende arbejde være særligt bevidste om og tydelige omkring deres rolle som formidlere og hensigten med hjemmebesøgene, og hvis besøgene skal opleves som meningsfulde og informative for familierne, forudsætter det, at formidleren er i stand til at gøre bogpakken og det overordnede budskab relevant og interessant i netop den situation, formidler og familie mødes i. Afhandlingen vil derfor søge at belyse, hvordan formidlerne tilrettelægger deres formidling på grundlag af individuelle overvejelser vedrørende de involverede familier, de bøger, der formidles, samt børnelitteraturens relevans for småbørn generelt i lyset af den overordnede litterære og sociale fortolkningsramme, der ligger i Bogstartskonceptet.

Afhandlingen forventes at ligge færdig med udgangen af 2011. Udover en konkret evaluering af formidlingspraksis ved hjemmebesøg under Bogstartsprogrammet, forventes afhandlingen at rumme et bud på en retorisk analyse- og evalueringsmetode, som kan bidrage konstruktivt til fremtidig forskning og praksis i litteraturformidling inden for det børnelitterære felt.

Nyt fra Center for Børnelitteratur

Kommende seminarer:

6. maj 2010 kl. 10-16

De små læser. Børnelitteratur for de 0-6 årige

Oplægsholdere: Lektor, ph.d. Eva Gulløv, ph.d.-stipendiat Anne Skaret, billedkunstner Elisabeth Toubro og lektor Nina Christensen.

23. september 2010 kl. 10-16

Ole Lund Kirkegaard

I 2010 ville Ole Lund Kirkegaard være fyldt 70 år. Oplægsholdere bl.a. Torben Weinreich, Jens Andersen og Anna Karlskov Skyggebjerg

Inspirationskurser:

Torsdag 28. oktober og 4., 11. og 18. november 2010 kl. 12.30-15.30

Børnelitteratur for de 6-10-årige

Temaer: 1) Aktuelle billedbøger for de store, 2) Når børn selv vælger bøger – Læsevaner i et litteraturanalytisk perspektiv, 3) Fantastiske fortællinger, 4) Formidlerens rolle imellem børn og bøger

Torsdag 3., 10., 17. og 24. marts 2011 kl. 12.30-15.30

Børnelitteratur for de 10-15-årige

Temaer: 1) Børne- og ungdomslitteratur i et dannesperspektiv, 2) Historiske ungdomsromaner, 3) Billedromanen som ny børnelitterær genre, 4) Formidlende kvaliteter i børne- og ungdomslitteraturen

**For nærmere oplysninger, program og tilmelding:
www.cfb.dk hvor du også kan tilmelde dig elektronisk
nyhedsbrev om børnelitteratur**

center for børnelitteratur